

Смоляр В.В.

студентка,

Науковий керівник: Куліш Н.С.

кандидат філософських наук, доцент,

*Хмельницький університет управління та права
імені Леоніда Юзькова*

ПОНЯТТЯ СВОБОДИ ТА ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ У ФІЛОСОФСЬКИХ ПОГЛЯДАХ Ж.-П. САРТРА

Проблема свободи – це одна з найскладніших фундаментальних проблем всього часу існування філософської думки, особливо для українців. Представники кожного покоління переосмислюють це поняття, розширюють або звужують простір своєї свободи. Глибинне поняття свободи демонструють представники екзистенціалізму, зокрема французький філософ Жан-Поль Сартр. У своїх філософських роботах, як і більшість представників того часу, Жан-Поль, з поняттям свободи тісно пов'язував поняття відповідальності. Філософ стверджував: «Людина, засуджена на свободу, несе в собі засудження бути вільним, несе на своїх плечах тягар усього світу; вона відповідає за увесь світ. Людина несе відповідальність за весь світ і за самого себе як спосіб буття» [1].

Сартр вважає, що людина здатна робити свій вибір, але одночасно з цим приречена бути вільною [2, с. 4]. Філософ стверджує, що в свободі і відповідальності людина знаходить тривогу і стає відповідальна за все людство. Наприклад, якщо людина вирішує одружитися та завести дітей, то вона робить вибір, за яке буде відповідальна наступні покоління та цей вибір зобов'язує людство до практики моногамії. Але людина не завжди може бути проінформована про всі вибори, які їй належать. У будь-якому випадку вона робить вибір ка користь собі та людству, а отже її вибір не може бути поганим. Жан-Поль одночасно і прославляє ідею відповідальності, і допускає, що відповідальність та свобода обмежує людину та провокує її на страждання [2, с. 4]. Наприклад, військовий командир бере на себе відповідальність за бій і відправляє гупу людей на вірну смерть. Він, і тільки він, вирішує надати цей приказ. Безумовно, він підкоряється своєму керівництву, але конкретно його прикази потребують його ж рішень. Фактично, від інтерпритації того чи іншого приказу командира, залежить життя десятків солдат. Приймаючи рішення

відправити людей на смертельний бій, командир не може не відчувати страждань. Така біль знайома всім лідерам. Роблячи вибір, людина надає цінність тільки тому, що вона вибрала.

Жан-Поль Сартр відносить себе до так званих «екзистенціалістів – атеїстів», а отже, вважає, що відповідальність перекладати на Бога вже не доречно. З одного боку, Сартр заперечує існування Бога, а отже спростовує існування моралі, вічних цінностей, за якими людина може вести свій спосіб життя. Якщо немає Бога, то немає поняття «добро» та «зло». Людина не зобов'язана не брехати, вести себе відповідно норм моралі, адже зважаючи на концепцію атеїзму, люди живуть тут і зараз, серед людей. Лише інші люди можуть визначити сутність людини і оцінити її вчинки. А з іншого боку, якщо Бог не існує, люди не мають цінностей та заповідей, які могли б врегульовувати поведінку людей. Відповідно, ні в минулому, ні в майбутньому немає ніяких цінностей або засобів виправдання. Люди залишаються без виправдання, саме тому філософ стверджує: «Людина засуджена бути вільною. Засуджена, тому що вона не створила себе, але, проте, перебуває на волі, і з того моменту, як вона кинута у цей світ, вона відповідає за все, що робить» [2, с. 5]. Фактично, ця ідея свідчить про те, що якщо Бога немає, то не можна перекладати свою відповідальність за скоєне на нього, або на інші сили. Відповідальність за свої вчинки та за все людство несе тільки людина, за це вона може страждати. Спочатку існує людина, а потім вона вибирає те, якою її бути та який вибір їй робити. Навіть якщо людина питає у когось поради, то вона наперед знає свою відповідь та вибір, який вона зробить. Звертаючись до священика, християнин не може перекладати відповідальність за свій вибір на нього, адже тоді це буде вибір священика, а не особистий вибір того, хто звертається.

Отже, на думку Сартра, людина і тільки людина відповідальна за свій вибір. Людина є безумовно вільною та не може перекладати свій вибір на Бога та інших людей. В сучасному світі тема відповідальності та свободи залишається, як ніколи, актуальною, адже у вирі політико-соціальних подій людина має робити вибір, який буде вирішувати не тільки її долю, а і долю людства.

Список використаних джерел:

1. Jean Paul Sartre Being and Nothingness. 1943. P. 553.
URL: http://www.ahandfulofleaves.org/documents/BeingAndNothingness_Sartre.pdf

2. Jean Paul Sartre Man is Condemned to Be Free. From the lecture, «Existentialism is a Humanism» 1948. URL: <https://wmpeople.wm.edu/asset/index/cvance/sartre>

3. Pertseva A. Visibility of the subject between imagination and perception. Sartre and Merleau-Ponty. *Philosophy Journal*. 2016. Vol. 9. No. 3. P. 77–105. URL: <https://doi.org/10.21146/2072-0726-2016-9-3-77-105> (accessed 26.04.2022).

4. Стеценко В. Екзистенціалізм як «філософія людини» ХХ ст. *Соціогуманітарні проблеми людини*. 2010. № 4. С. 44–54.

5. Шморгун О. Драма людського буття: від відчаю до свободи. Леся Українка і Жан-Поль Сартр. *Філософська думка*. 2010. № 4. С. 86–102.

6. Флінн Томас Р. Екзистенціалізм: дуже короткий вступ. Оксфорд : Oxford University Press, 2006.